

СВІТОВА ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-38-09

УДК 327.56(5-15)

Чебан Олександр Якович

науковий співробітник, к. політ. н.,
Одеський центр з питань нерозповсюдження
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65082
alexandercheban75@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-9197-4609?lang=en>

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ІРАНУ З ЯДЕРНОЇ УГОДИ ДЛЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто обставини виходу Ірану з ядерної угоди або Спільного всебічного плану дій (СВПД), який був підписаний між Іраном та шістьма великими державами у 2015 р. Вказано, що вихід США з СВПД у 2018 році та запровадження ними економічних санкцій проти Ірану стали головними причинами початку поетапного виходу Тегерану з ядерної угоди. Відзначено, що убивства двох відомих іранських діячів на початку та наприкінці 2020 р. – генерала Касема Солеймані та ядерного фізика Мохсена Фахрізаде спровокували Іран на остаточний відхід від положень СВПД і на радикалізацію його ядерної політики.

Проаналізовано наслідки поступового виходу Ірану з ядерної угоди для безпеки євроатлантичних структур. Доведено, що ризики, пов'язані з розвитком іранської ядерної програми, були порівняно незначними упродовж 2019 р., однак почали зростати у 2020 р. і особливо на початку 2021 р. Розглянуто обставини прийняття Іраном рішення про можливе доведення рівня збагачення урану до 20% і про ймовірне обмеження доступу міжнародних інспекторів на іранські ядерні об'єкти. Проаналізовано, наскільки таке рішення Ірану може наблизити цю країну до набуття ядерної зброї і зроблено висновок, що, скоріше за все, попри наявність технічної можливості, Іран не буде найближчим часом приймати політичне рішення про розробку атомної бомби, аби не опинитись у цілковитій ізоляції. Тому ядерний конфлікт з Іраном поки не загрожує євроатлантичній безпеці.

Простежено відмінності у відношенні до іранської ядерної програми між США та їхніми європейськими союзниками по НАТО у період президентства Дональда Трампа. Здійснено оцінку перспектив зміни американської позиції щодо Ірану внаслідок приходу до влади у Вашингтоні адміністрації новообраного президента Джоозефа Байдена. Проаналізовано труднощі, з якими США та їхні союзники можуть зіткнутися у процесі переговорів з Іраном за часів президентства Дж. Байдена. Вказано, що впливові в Ірані консервативні елементи можуть затягувати з поверненням Ірану до ядерної угоди з метою виторгувати для себе кращі умови. Зроблено висновок, що на ймовірні провокації з боку Ірану США та їхні союзникам слід реагувати економічними санкціями, а не силовими акціями, які можуть призвести до небезпечної для євроатлантичної безпеки збройної ескалації.

Ключові слова: ядерна програма Ірану, збагачення урану, ядерна зброя, Спільний всебічний план дій, євроатлантична безпека.

Чебан Олександр Яковлевич

науковий співробітник, к. політ. н.,
Одеський центр по вопросам нераспространения,
Французский бульвар, 24/26, г. Одеса, 65082,
alexandercheban75@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9197-4609?lang=en>

ПОСЛЕДСТВИЯ ВЫХОДА ИРАНА ИЗ ЯДЕРНОГО СОГЛАШЕНИЯ ДЛЯ ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Рассмотрены обстоятельства выхода Ирана из ядерной сделки или Совместного всеобъемлющего плана действий (СВПД), который был подписан между Ираном и шестью великими державами в 2015 г. Указано, что выход США из СВПД в 2018 г. и введение ими экономических санкций против Ирана стали главными причинами начала поэтапного выхода Тегерана из ядерной сделки. Отмечено, что убийства двух известных иранских деятелей в начале и в конце 2020 года – генерала Касема Солеймани и ядерного физика Мохсена Фахризаде спровоцировали Иран на окончательный отход от положений СВПД и на радикализацию его ядерной политики.

Проанализированы последствия постепенного выхода Ирана из ядерной сделки для безопасности евроатлантических структур. Доказано, что риски, связанные с развитием иранской ядерной программы, были сравнительно незначительными в течение 2019 г., однако, начали нарастать в 2020 г. и особенно в начале 2021 г. Рассмотрены обстоятельства принятия Ираном решения о возможном доведении уровня обогащения урана до 20% и о вероятном ограничении доступа международных инспекторов на иранские ядерные объекты. Проанализировано, насколько такое решение Ирана может приблизить эту страну к получению ядерного оружия и сделан вывод, что, скорее всего, несмотря на наличие технической возможности, Иран не будет в ближайшее время принимать политическое решение о разработке атомной бомбы, чтобы не оказаться в полной изоляции. Поэтому ядерный конфликт с Ираном пока не грозит евроатлантической безопасности.

Прослежены различия в отношении к иранской ядерной программе между США и их европейскими союзниками по НАТО в период президентства Дональда Трампа. Осуществлена оценка перспектив изменения американской позиции по Ирану вследствие прихода к власти в Вашингтоне администрации новоизбранного президента Джоозефа Байдена. Проанализированы трудности, с которыми США и их союзники могут столкнуться в ходе переговоров с Ираном во время президентства Дж. Байдена. Указано, что влиятельные в Иране консервативные элементы могут затягивать с возвратом Ирана к ядерной сделке с целью выторговать для себя лучшие условия. Сделан вывод, что на вероятные провокации со стороны Ирана США и их союзникам следует реагировать экономическими санкциями, а не силовыми акциями, которые могут привести к опасной для евроатлантической безопасности вооруженной эскалации.

Ключевые слова: ядерная программа Ирана, обогащение урана, ядерное оружие, Совместный всеобъемлющий план действий, евроатлантическая безопасность.

Oleksandr Cheban

PhD in Political Science, Research Fellow,
Odessa Center for Nonproliferation,
French Boulevard, 24/26, Odessa, 65082, Ukraine,
alexandercheban75@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-9197-4609?lang=en>

CONSEQUENCES OF IRAN'S WITHDRAWAL FROM THE NUCLEAR DEAL FOR EURO-ATLANTIC SECURITY

The circumstances of Iran's withdrawal from the nuclear deal or the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), which was signed between Iran and the six great powers in 2015, were considered. It is indicated that the US withdrawal from the JCPOA in 2018 and US economic sanctions against Iran were the main reasons for Tehran's phased withdrawal from the nuclear deal. It was noted that the assassinations of two well-known Iranian figures at the beginning and at the

end of 2020 – General Qasem Soleimani and nuclear physicist Mohsen Fakhrizadeh provoked Iran to completely abandon the provisions of the JCPOA and to radicalize its nuclear policy.

The implications of Iran's gradual withdrawal from the nuclear deal for the security of Euro-Atlantic structures are analyzed. It has been proven that the risks associated with the development of the Iranian nuclear program were relatively insignificant during 2019. However, these risks began to increase in 2020 and especially at the beginning of 2021. The circumstances of Iran's decision on possible increasing the uranium enrichment level to 20% and on the probable limiting the access to Iranian nuclear facilities for international inspectors were considered. It is analyzed whether such a decision of Iran can bring this country closer to obtaining nuclear weapons. It is concluded that, most likely, despite the technical capabilities, Iran will not make a political decision to produce an atomic bomb in the near future to avoid its complete isolation. Therefore, the potential nuclear conflict with Iran does not yet threaten to Euro-Atlantic security.

Differences in attitudes towards the Iranian nuclear program between the United States and its European NATO allies during Donald Trump's presidency are traced. The prospects for a change in the American position toward Iran during Joseph Biden's presidency are assessed. The article analyzes the difficulties that the United States and its allies may face in the course of negotiations with Iran during the presidency of J. Biden. It is indicated that the influential conservative elements in Iran may delay Iran's return to the nuclear deal in order to bargain for better conditions. It is concluded that the United States and its allies should respond to possible Iranian provocations by economic sanctions rather than by forceful actions, which could lead to an escalation that is dangerous for the Euro-Atlantic security.

Keywords: *Iran's nuclear program, uranium enrichment, nuclear weapons, Joint Comprehensive Plan of Action, Euro-Atlantic security.*

У травні 2019 р. Іран розпочав поетапний вихід зі Спільного всебічного плану дій (СВПД) або так званої ядерної угоди, яку іранське керівництво підписало у 2015 р. з п'ятьма державами – постійними членами Ради Безпеки ООН (Великобританією, Китаєм, Росією, Сполученими Штатами Америки і Францією) та Німеччиною (ці великі шість держав також скорочено називають П5+1). Зазначена угода дозволила поставити іранську ядерну програму під ефективний міжнародний контроль та знизити ризик набуття Іраном ядерної зброї. Однак адміністрація президента Дональда Трампа у травні 2018 р. в односторонньому порядку вивела США з ядерної угоди з Іраном та почала запроваджувати санкції проти іранської економіки, оскільки американське керівництво вважало СВПД далеко не ідеальною угодою і вимагало від Ірану погодитися на кращу угоду. Іран у відповідь на запроваджені проти нього санкції почав поетапний вихід з СВПД, який остаточно завершився у січні 2020 р. після убивства американськими спецслужбами іранського генерала Касема Солеймані. Після убивства у листопаді 2020 р. ще одного іранського генерала, Мохсена Фахрїзаде, який очолював ядерні дослідження в Ісламській Республіці Іран (ІРІ), Тегеран почав погрожувати вислати інспекторів

Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ), що може зробити іранську ядерну програму неконтрольованою та суттєво наблизити її до виробництва ядерної зброї. Таким чином, унаслідок драматичних подій, які спровокували Іран на відхід від положень ядерної угоди (односторонній вихід США з СВПД, застосування санкцій проти Ірану, убивство генерала Солеймані та ядерного фізика Фахрїзаде) постраждала насамперед безпека США та їх європейських союзників по НАТО і партнерів, оскільки Іран уже завдав удару по американській базі в Іраку і погрожував завдати аналогічні удари по іншим американським базам, частина з яких розміщені в Європі.

Розглянута у статті проблема виходу Ірану з СВПД пов'язана з реалізацією таких наукових та практичних завдань:

- з'ясувати вірогідність набуття Іраном ядерної зброї після його виходу з СВПД;
- проаналізувати, наскільки можливим є повернення Ірану до виконання СВПД або укладення з ним нової ядерної угоди;
- визначити, які заходи мають бути вжиті для зниження гостроти викликів, що може становити Іран та його ракетно-ядерна програма для міжнародної і євроатлантичної безпеки.

Мета статті полягає у вивченні обставин виходу Ірану з СВПД та аналізі впливу цього виходу на євроатлантичну безпеку.

Серед опрацьованих інформаційних джерел слід насамперед виділити саму ядерну угоду з Іраном або Спільний всебічний план дій (СВПД) (Joint Comprehensive Plan 2015), яка регламентує обмеження для розвитку іранської ядерної програми і до недавніх пір дозволяла зберігати її мирну направленість. Крім того, слід згадати доповіді МАГАТЕ, які аналізують, наскільки Іран виконує свої зобов'язання щодо дотримання норм режиму ядерного нерозповсюдження та виконання положень СВПД. На момент написання статті остання така доповідь була підготовлена МАГАТЕ у листопаді 2020 р. (Verification and monitoring 17 November 2020). Також необхідно відзначити корисність для вивчення обраної тематики підготовленої для Європейської ради з зовнішніх справ аналітичної доповіді Е. Геранмайє (Geranmayeh 2020), яка зосереджує увагу на впливі політики адміністрації президента Трампа на внутрішню та зовнішню політику Ірану і на те, як це може позначитися на відносинах між Іраном та європейськими і євроатлантичними структурами. Ще одна доповідь, підготовлена аналітиками ЄС для Європарламенту, вивчає сучасний стан відносин між Євросоюзом та Іраном і вплив на їх розвиток внутрішньо- та зовнішньополітичних факторів, у тому числі чинника адміністрації Дональда Трампа (State of play of EU-Iran relations 2020). Робота українських дослідниць Поліни Сіновець та Валерії Гергієвої (Sinovets, Gergieva 2019) порівнює миротворчий підхід ЄС до проблематики іранської ядерної програми з наступальною політикою адміністрації Д. Трампа.

Слід відзначити, що в опублікованих раніше наукових працях ґрунтовно не досліджувалися наслідки виходу Ірану з СВПД для міжнародної безпеки, оскільки минуло не так багато часу після того, як Іран вийшов з ядерної угоди. Тому дослідники зосереджувалися здебільшого на аналізі можливих варіантів розвитку іранської ядерної політики у майбутньому, а ґрунтовного вивчення того, наскільки вихід Ірану з СВПД погіршив євроатлантичну безпеку у 2019, 2020 і на початку 2021 року поки здійснено не було. Як вбачається, з моменту початку виходу Ірану з ядерної угоди минуло вже достатньо часу, щоб почати оцінку того, як цей вихід позначився на

безпеці США та їхніх європейських союзників і партнерів, і одна із перших спроб зробити таку оцінку здійснена у цій статті.

Вихід Ірану з СВПД став реакцією на вихід з цієї угоди Сполучених Штатів та на запровадження ними економічних санкцій проти Ірану. Адміністрація Дональда Трампа вирішила вивести свою країну з ядерної угоди з Іраном у травні 2018 р. (Iran nuclear deal 2018), оскільки ця угода, на думку американського керівництва, не відповідала інтересам США та їх союзників на Близькому Сході. Причини невдоволення адміністрації Дональда Трампа ядерною угодою з Іраном викладені в опублікованому у лютому 2018 р. Огляді ядерної політики США, де зазначено, що хоча СВПД і може обмежувати ядерну програму Ірану, однак ця угода дозволяє Ірану зберегти значну частину свого ядерного потенціалу, який може надати йому можливість розробити ядерну зброю впродовж всього одного року, якщо буде прийнято відповідне рішення (Nuclear Posture Review 2018: 13). Крім того, США та їхні близькосхідні союзники були стурбовані тим, що термін дії СВПД закінчується уже в 2031 році, після чого Іран не буде зв'язаний жодними зобов'язаннями, які могли б обмежити його ядерну програму і запобігти його наближенню до порогу володіння ядерною зброєю (Nuclear Posture Review 2018: 34).

Інші претензії адміністрації Д. Трампа щодо Ірану викладені в 12 вимогах, перелічених у промові Держсекретаря США Майка Помпео (Pompeo 2018) у 2018 р. у якості необхідних передумов для зняття американських санкцій проти Тегерану. Ці вимоги включали відмову Ірану від підтримки воєнізованих угруповань у різних країнах Близького Сходу, а також обмеження іранської ракетно-космічної програми. Усі ці проблеми не були згадані у підписаному Іраном СВПД, і тому адміністрація Дональда Трампа хотіла за допомогою санкцій змусити Іран погодитися на укладення нової угоди, яка не тільки суттєво обмежила б іранську ядерну програму, а й позбавила б Тегеран можливості втручатися у справи інших близькосхідних країн і розвивати неконтрольовану програму виробництва балістичних ракет. Якби Д. Трампові вдалося б домогтися підписання такої угоди з Іраном, то це означало б його грандіозну перемогу на іранському напрямку, яка затьмарила б здобутки попередньої адміністрації Барака Обами, одним із найбільших зовнішньополітичних

досягнень якої стало саме укладення СВПД (Дунаєва, Мамедова, Сажин 2019: 77).

Слабкою стороною політики Трампа щодо Ірану стало те, що цю політику не підтримали навіть найближчі союзники США у Європі (Shugerman 2017). Після виходу США з СВПД у травні 2018 р. всі інші учасники цієї угоди (П4+1 та Іран) виявили готовність дотримуватися її положень попри дії США. Упродовж року після виходу США з СВПД Іран продовжував виконувати положення СВПД, що підтверджують тогочасні доповіді МАГАТЕ (Verification and monitoring 2019: 6). Однак Іран проявляв зростаюче невдоволення економічними санкціями з боку США і тим, що решта учасників СВПД не змогли від цих санкцій захистити Іран. Щоб врятувати ядерну угоду з Іраном, три провідні європейські країни-учасниці СВПД (Великобританія, Німеччина та Франція або Є3) у січні 2019 р. створили так званий механізм INSTEX, який мав дозволити продовжувати торгівлю між Іраном та Європою навіть попри економічні санкції з боку США (INSTEX 2019). Втім, з плином часу цей механізм продемонстрував свою неефективність, оскільки дозволяв надсилати в Іран з Європи лише гуманітарні товари, які і так не були охоплені американськими санкціями. Оскільки європейські компанії остерігалися санкцій США, то навіть попри запровадження механізму INSTEX товарообіг між Іраном та європейськими країнами все одно суттєво знизився, що призвело до появи серйозних проблем в іранській економіці (EU-Iran Instex 2020).

Тому, щоб спонукати європейські країни до більш активної підтримки Ірану в умовах американських санкцій, Тегеран оголосив про поетапний вихід з СВПД 8 травня 2019 р. (Wintour 2019) (рівно через рік після виходу США із цієї угоди). Згідно з доповіддю МАГАТЕ, Іран вперше вийшов за рамки обмежень СВПД 1 липня 2019 р., коли запаси іранського збагаченого урану досягли 205 кг, у той час як ядерна угода дозволяла Ірану утримувати не більше 202,8 кг (Verification and monitoring 1 July 2019). У подальшому Іран поступово нарощував запаси свого збагаченого урану, а також трохи збільшив відсоток його збагачення: якщо СВПД дозволяв Ірану збагачувати уран до максимум 3,67%, то Іран у липні 2019 р. почав його збагачувати до 4,5% (Verification and monitoring 30 August 2019: 3). Слід відзначити, що це дуже невелика різниця, і той факт, що Іран збагачував уран лише до

4,5%, означав, що цей уран можна було використати лише в мирних цілях, так само як і уран, збагачений до 3,67%. Таким чином, Іран демонстрував, що у нього не було намірів виробляти ядерну зброю, однак символічно невелике перевищення дозволеного СВПД максимуму збагачення мало б спонукати європейські країни до більш активної підтримки Ірану в умовах американських санкцій.

Отже, можна зробити висновок, що частковий вихід Ірану з СВПД сам по собі упродовж 2019 року ще не становив серйозної загрози міжнародній та євроатлантичній безпеці, оскільки не відбулося настільки великого прискорення іранської ядерної програми, яке могло б свідчити про збільшення імовірності набуття Іраном ядерної зброї. Однак ситуація радикально змінилася у січні 2020 р. після убивства американськими спецслужбами впливового генерала з іранського Корпусу стражів ісламської революції (КСІР) Касема Солеймані (Qasem Soleimani: US kills 2020). У якості реакції на це зухвале убивство Іран завдав удару по американській військовій базі в Іраку (Safi, Holmes, Abdul-Ahad 2020), а також заявив, що більше не буде дотримуватися ніяких обмежень СВПД, хоча все-таки продовжить співпрацю з МАГАТЕ (Haltiwanger 2020).

Таким чином, 5 січня 2020 р. фактично відбувся остаточний вихід Ірану з ядерної угоди, після чого Іран продовжив нарощувати запаси свого збагаченого урану. Згідно з доповіддю МАГАТЕ, у листопаді 2020 р. ці запаси склали понад 2400 кг урану (Verification and monitoring 11 November 2020: 6), що у 12 разів перевищує дозволений СВПД максимум у 202,8 кг.

Таке суттєве зростання іранських запасів збагаченого урану упродовж 2020 року уже, без сумніву, негативним чином відобразилося на євроатлантичній безпеці, оскільки зріс ризик того, що Іран у короткий час отримає можливість набути ядерну зброю. За оцінками американського експерта Девіда Олбрайта, у листопаді 2020 р. для накопичення необхідної для виробництва першої атомної бомби кількості ядерного матеріалу Ірану знадобилося б 3,5 місяці, якби відповідне рішення було б прийняте (Murphy 2020). А це вже суттєво менше від згаданого в останньому Огляді ядерної політики США терміну в один рік, який більшість експертів вважала мінімальною кількістю часу, яка відділяла Іран від набуття ядерної зброї під час дії СВПД.

Таким чином, з моменту часткового виходу Тегерану з СВПД віддаленість Ірану від порогу володіння ядерною зброєю суттєво скоротилася, що збільшує ризики набуття Іраном ядерної зброї з усіма можливими негативними наслідками для міжнародної та євроатлантичної безпеки.

Після публікації доповіді МАГАТЕ про Іран у листопаді 2020 р. американський президент Дональд Трамп розцінив ситуацію як настільки небезпечну для США та їх союзників, що навіть обговорив зі своїми наближеними можливість завдання військових ударів по іранському уранозбагачувальному заводу в Натанзі. Втім, украї небезпечного для євроатлантичної безпеки воєнного конфлікту США з Іраном усе-таки вдалося уникнути, оскільки представники адміністрації Д. Трампа зуміли переконати свого шефа у недоцільності завдання ракетно-бомбових ударів по іранському підземному підприємству з уранозбагачувальними центрифугами у Натанзі (Trump 'asked for options 2020). Тим не менше, до самого завершення каденції Д. Трампа зберігалися побоювання, що цей імпульсивний американський президент в останні дні свого президентства все-таки віддасть наказ атакувати іранські ядерні об'єкти (Saikal 2020), не в останню чергу, через бажання суттєво ускладнити початок правління своєму наступнику і політичному опоненту Джозефу Байдену (Сажин 2020).

Тим не менше, попри загострення іранської ядерної проблеми наприкінці 2020 р. і скорочення часу, необхідного для створення потенційної іранської ядерної бомби, все-таки були підстави вважати, що наслідки виходу Ірану з ядерної угоди були не настільки катастрофічними для євроатлантичної безпеки, як це бачили в адміністрації Д. Трампа. Слід зазначити, що до кінця 2020 року рівень збагачення іранського урану не перевищував 4,5 %, що дуже далеко від понад 90% (а саме такого рівня збагачення урану необхідно досягнути для виробництва ядерної зброї). До того ж, упродовж 2020 р. Іран продовжував тісну співпрацю з МАГАТЕ, яка мала нагоду неодноразово переконатися, що попри перевищення лімітів СВПД, Іран, тим не менше, не здійснював ніяких робіт, які могли б свідчити про його намагання створити ядерну зброю. Щоправда, у МАГАТЕ залишаються питання щодо присутності численних часток урану антропогенного походження на незаявленому Агентству іранському об'єкті, що може свідчити про

наявність прихованої від МАГАТЕ ядерної діяльності в Ірані (Verification and monitoring 11 November 2020: 8-9). Однак, як вбачається, сам факт виявлення цих частинок урану Агентством свідчить про те, що інспектори МАГАТЕ мають можливість відвідувати навіть ті об'єкти в Ірані, які не вважаються ядерними, і тому, поки Іран зберігатиме такий широкий доступ для міжнародних контролерів, проводити таємну ядерну діяльність йому буде дуже непросто.

Тим не менше, існує загроза, що у недалекому майбутньому інспектори МАГАТЕ втратять можливість так само вільно інспектувати різноманітні об'єкти в Ірані, як це вони робили донедавна. У листопаді 2020 р. іранський парламент Меджліс, у якому домінують радикально налаштовані консерватори, почав розгляд законопроекту під назвою «Стратегічний план дій протидії антиіранським санкціям», який був схвалений на початку грудня 2020 року (Iran Parl. Approves 2020). Цей документ передбачає, що у випадку, якщо американські санкції не будуть зняті або пом'якшені до 21 лютого 2021 р., то Іран обмежить доступ інспекторів МАГАТЕ на свої ядерні об'єкти, а також почне щорічно виробляти 120 кг урану, збагаченого до 20% (Iran nuclear crisis 2020).

Убивство провідного іранського ядерного фізика Мохсена Фахрізаде наприкінці листопада 2020 р., який також був генералом КСІР, скоріше всього, посприє подальшій радикалізації іранської ядерної політики і ускладнить досягнення з Іраном нової ядерної угоди або його повернення до СВПД, і саме перешкоджання відновленню цієї ядерної угоди могло бути головним мотивом убивства (Fitzpatrick 2020).

Найвірогідніше убивство іранського ядерного фізика зміцнить рішучість консервативних елементів в Ірані реалізувати положення прийнятого у грудні 2020 р. неоднозначного закону про протидію антиіранським санкціям, який, як уже зазначалося, передбачає накопичення запасів урану, збагаченого до 20%. Вище згадувалося, що СВПД дозволяє Ірану збагачувати уран лише до рівня 3,67 %, а до кінця 2020 р. Іран незначною мірою перевищував цей максимум, збагачуючи уран до 4,5%, що також дуже далеко від понад 90% рівня збагачення, якого необхідно досягнути для виробництва ядерної зброї. Проте, якщо Іран почне реалізовувати свої плани щодо збагачення урану до 20%, то це означатиме його суттєве

наближення до порогу володіння ядерною зброєю, оскільки з технічної точки зору набагато складніше і довше довести рівень збагачення від 3,5 – 4,5% до 20 %, ніж від 20% до 90% (Iran nuclear deal: Why do the limits 2020). Раніше, до початку переговорів про укладення СВПД у 2013 р., Іран уже збагачував уран до рівня 20% (Davenport, Kimball, Thielmann 2013), тож відповідні технології і обладнання у нього є. Тому для Ірану не буде проблемою незабаром почати збагачувати уран до 20 % і більше, і про це прямо говорив і речник Агентства з атомної енергетики Ірану Бехруз Камалванді, який на початку січня 2021 року заявляв, що Іран має технічну спроможність збагачувати Іран до 40% і навіть до 60% (Abueish 2021).

Таким чином, реалізація прийнятого іранським парламентом закону практично можлива, і якщо вона дійсно розпочнеться, то Іран дуже швидко наблизиться до порогу володіння ядерною зброєю. Гадаємо, що в найближчому майбутньому може скластися ситуація, коли йтиметься не про те, скільки часу відділяє Іран від потенційного виробництва ядерної зброї, а про те, скільки атомних бомб Іран потенційно зможе найближчим часом виробити. Ще у 2013 р. Іран за деякими оцінками відділяв від виробництва ядерної бомби лише місяць (Davidovich 2013). Тож якщо Іран прийме відповідне рішення, то приблизно стільки ж часу йому знадобиться для накопичення необхідної для виробництва ядерної зброї кількості високозбагаченого урану. Тому питання уже полягає не стільки у технічній можливості Ірану набути ядерну зброю, скільки у наявності у нього політичної волі зробити цей крок. Отже, актуальним стає питання про те, чи справді Іран має намір набути ядерну зброю.

Як вбачається, Іран за будь-яких сценаріїв навряд чи вирішить у найближчому майбутньому набувати ядерну зброю. По-перше, не слід забувати, що в Ірані досі чинна фетва (релігійна постанова, обов'язкова для виконання всіма віруючими шиїтського напрямку ісламу) про незаконність ядерної зброї (Eisenstadt, Khalaji 2011: 1).

По-друге, набуття Іраном ядерної зброї остаточно позбавить Іран тих переваг, які він потенційно може отримати під час переговорів щодо повернення до СВПД. США за часів адміністрації Д. Трампа виступали проти ядерної угоди з Іраном, однак європейські учасники СВПД, Росія та Китай підтримували її збереження. Новообраний президент США Джозеф

Байден проявив готовність повернути свою країну до СВПД (Davenport 2020), тож у Ірану з'являється шанс виторгувати для себе якнайбільше в обмін на повернення до ядерної угоди. Проте, якщо Іран раптом вирішить набувати ядерну зброю, то всі переваги його становища будуть безповоротно втрачені, і міжнародне співтовариство єдиним фронтом виступить проти Ірану, як це було наприкінці 2000-х та на початку 2010-х років, коли уряд тодішнього іранського президента Махмуда Ахмадінеджада відмовлявся від будь-яких поступок у ядерному питанні (Iran vows 2008). У результаті, навіть традиційно лояльні до Тегерану Москва та Пекін підтримали у 2010 році санкції Ради Безпеки ООН проти Ірану (Fisher 2010), який опинився у майже цілковитій економічній та політичній ізоляції.

Аналогічна ситуація може повторитися і сьогодні, якщо Іран закрий свою ядерну програму для контролю з боку МАГАТЕ. Загострення конфронтації Тегерану з усією міжнародною спільнотою відповідає насамперед інтересам Ізраїлю та арабських монархій, які є геополітичними суперниками Ірану і зацікавлені в його економічному та політичному ослабленні та ізоляції.

Тим не менше, слід враховувати і те, що низка факторів можуть спонукати Іран якщо не набувати ядерну зброю, то принаймні йти на свідоме загострення відносин з міжнародною спільнотою через чергові успіхи іранської ядерної програми. Насамперед, слід взяти до уваги, що в умовах викликані коронавірусною пандемією глобальної кризи ефект від зняття економічних санкцій з Ірану буде не настільки помітним, адже через викликані епідемією обмеження соціально-економічна ситуація в Ірані залишатиметься деякий час доволі напруженою, незалежно від того, діятимуть санкції чи ні. Тому можна очікувати, що іранське керівництво не поспішатиме на поступки у ядерному питанні, і, можливо, навпаки, буде свідомо провокувати міжнародну спільноту нарощуванням запасів ядерних матеріалів, щоб виторгувати для себе кращі умови в обмін на повернення до СВПД.

Вірогідність такого сценарію збільшується через посилення позицій радикально налаштованих консерваторів в Ірані. Реформісти, які сформували уряд чинного президента Хасана Роухані і які зробили можливим підписання Іраном СВПД, уже програли парламентські вибори у лютому 2020 р. і скоріше за все, програють і

президентські вибори улітку 2021 р. (Сажин 2020). Радикально налаштовані консерватори, які не хочуть повернення до СВПД, контролюють більшість органів влади в Ірані і мають всі шанси посилити цей контроль після президентських виборів 2021 року.

Отже, імовірним сценарієм вбачається повторення подій початку 2010-х років, коли Іран не став набувати ядерну зброю (ЯЗ), однак продовжував небезпечно балансування на так званому порозі володіння ЯЗ. Аналогічно і на початку 2020-х років Іран може утримуватися від фінального кроку у напрямі набуття ЯЗ, однак, при цьому нарощувати рівень збагачення урану та його кількість з метою виторгувати для себе кращі умови повернення до СВПД. Таким чином, для євроатлантичної безпеки такий варіант небезпечний не тим, що потенційно може виникнути ядерний конфлікт, а тим, що в Ізраїлю можуть не витримати нерви, і він атакуватиме іранські ядерні об'єкти, не чекаючи, поки Іран виторгує для себе кращі умови або ж все-таки вирішить розробляти ядерну зброю. Імовірна ізраїльська атака на іранські ядерні об'єкти відповідатиме традиційній для Ізраїлю доктрині Бегіна, відповідно до якої єврейська держава не дозволить жодній іншій близькосхідній країні набути ядерну зброю (Ядерная программа Ирана 2020). Вірогідне воєнне зіткнення між Ізраїлем та Іраном може призвести до початку масштабного конфлікту на Близькому Сході, який матиме негативні економічні та воєнно-політичні наслідки і для країн НАТО та ЄС.

Судячи з усього, небезпеку таких сценаріїв усвідомлює і новообраний президент США Джо Байден, який заявляв, що запроваджені адміністрацією Трампа санкції будуть скасовані тільки в тому випадку, якщо Іран повернеться до виконання СВПД (Joe Biden: There's a smarter way 2020). Не виключено, що Іран і справді після приходу до влади Джо Байдена і в обмін на часткове пом'якшення санкцій досить швидко почне виконувати свої зобов'язання згідно з ядерною угодою, як це обіцяв іранський президент Хасан Рухані (Iran's Rouhani says 2020), а радикальні заяви консерваторів слід розцінювати лише як спробу натиснути на інших учасників СВПД.

Отже, можна зробити висновок, що спрогнозувати розвиток іранської ядерної програми важко, оскільки додаткову невизначеність вносить фактор президентських виборів в Ірані улітку 2021 року, так само як і зміна влади у Вашингтоні. Поки

можна говорити лише про те, що у найближчому майбутньому Тегеран навряд чи наважиться на набуття ядерної зброї, і тому ядерний конфлікт з Іраном скоріше за все поки не загрожує євроатлантичній безпеці. Однак можливе небезпечно балансування Ірану на «ядерному порозі», яке насправді матиме на меті виторгувати кращі умови повернення до СВПД, може викликати невірне сприйняття в Ізраїлі та, можливо, арабських монархіях, які розпочнуть масштабний неядерний конфлікт з Іраном. Такий конфлікт матиме для міжнародної безпеки в цілому і євроатлантичної зокрема край негативні економічні та воєнно-політичні наслідки, пов'язані зі збоями поставок нафти з Перської затоки і її неминучим подорожчанням, а також імовірним напливом біженців у Європу.

Таким чином, для того, щоб уникнути найбільш небажаних сценаріїв загострення ситуації довкола іранської ядерної програми, як вбачається, країни НАТО та ЄС, а також їхні близькосхідні союзники, мають насамперед утримуватися від таких ризикованих і провокаційних акцій, як убивства іранських високопосадовців чи тим більше ракетно-бомбові удари по іранським ядерним об'єктам. Навіть від кібератак на критичні об'єкти іранської інфраструктури слід утриматися найближчим часом, аби не сталося збройної ескалації протистояння з Іраном. У випадку ж, якщо до провокаційних акцій вдаватиметься Іран, зокрема, якщо він продовжуватиме нарощувати кількість та відсоток збагачення урану, то західним країнам у якості реакції на такі іранські дії слід обмежуватися лише економічними санкціями, а не силовими акціями. Економічний тиск західних держав на Іран без застосування провокаційних силових акцій уже довів свою ефективність на початку 2010-х років і цілком може спрацювати і на початку 2020-х років.

Оскільки ситуація з іранською ядерною програмою стрімко і динамічно розвивається, то актуальними будуть подальші дослідження з тематики цієї статті у міру появи нових фактів та даних про події у регіоні Перської затоки. Необхідно, на нашу думку, глибше дослідити вплив релігійного фактору і антиядерних фетв шіїтських духовних лідерів на іранську ядерну політику, оскільки цій важливій та цікавій темі присвячено не так багато наукових досліджень, а в обмежених рамках статті

виявилось можливим лише поверхнево згадати це питання.

ЛІТЕРАТУРА

Joint Comprehensive Plan of Action. Vienna, 14 July 2015.

URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122460/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/INF/2020/16. 17 November 2020. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/20/11/govinf2020-16.pdf>

Geranmayeh, E. 2020. *Reviving the revolutionaries: How Trump's maximum pressure is shifting Iran's domestic politics*. Brussels: European Council on Foreign Relations.

State of play of EU-Iran relations and the future of the JCPOA. 2020. European Parliament. DOI: 10.2861/292104

Sinovets, P., Gergieva, V. 2019. "The EU and the Iranian Nuclear Programme: Is Venus Weaker Than Mars?" *UA: Ukraine Analytica* 4 (18): 14-20.

Iran nuclear deal: Trump announces US withdrawal. 2018. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-44044350>

Nuclear Posture Review. 2018. Office of the Secretary of Defense. URL: <https://media.defense.gov/2018/feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-nuclear-posture-review-final-report.pdf>

Pompeo, M.R. "Secretary of State. After the Deal: A New Iran Strategy. Speech", 2018. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

Дунаева, Е. В., Мамедова, Н. М., Сажин, В. И. 2019. "Год после выхода США из ядерной сделки (новые риски для Ирана)", *Восточная аналитика* 1: 76-90.

Shugerman, E. 2017. "EU condemns Donald Trump's decision to decertify Iran nuclear deal", *Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/iran-nuclear-deal-trump-eu-federica-mogherini-netanyahu-israel-a7999556.html>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2019/21. 31 May 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/06/gov2019-21.pdf>

INSTEX: Europe sets up transactions channel with Iran. 2019. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/instex-europe-sets-up-transactions-channel-with-iran/a-47303580>

EU-Iran Instex trade channel remains pipe dream. 2020. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/eu-iran-instex-trade-channel-remains-pipe-dream/a-52168576>

Wintour, P. 2019. "Iran announces partial withdrawal from nuclear deal", *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2019/may/07/iran-to-announces-partial-withdrawal-from-nuclear-deal>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/INF/2019/8. 1 July 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/07/govinf2019-8.pdf>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2019/32. 30 August 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/09/gov2019-32.pdf>

Qasem Soleimani: US kills top Iranian general in Baghdad air strike. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50979463>

Safi, M., Holmes, O., Abdul-Ahad, G. 2020. "Iran launches missiles at Iraq airbases hosting US and coalition troops", *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/08/suleimani-assassination-two-us-airbases-in-iraq-hit-by-missiles-in-retaliation>

Haltiwanger, J. 2020. "Iran is withdrawing from the 2015 nuclear deal after Trump ordered deadly strike on its top general", *Business Insider*. URL: <https://www.businessinsider.com/iran-fully-withdrawing-2015-nuclear-deal-amid-tensions-with-us-2020-1>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2020/51. 11 November 2020. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/20/11/gov2020-51.pdf>

Murphy, F. 2020. "Explainer: How close is Iran to producing a nuclear bomb?" *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-explainer/explainer-how-close-is-iran-to-producing-a-nuclear-bomb-idUSKBN2880NU>

Trump 'asked for options on strike on Iran nuclear site'. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-54972269>

Saikal, A. 2020. "Is Trump trigger-happy towards Iran?" *The Australian Strategic Policy Institute*. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/is-trump-trigger-happy-towards-iran/>

Сажин, В. 2020. "Взорвутся ли «мины», уложенные Трампом на пути Байдена к Ирану?" *Международная жизнь*. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/28370>

Iran Parl. approves outlines of strategic action plan to counter sanctions. 2020. *Islamic Consultative Assembly News Agency*. URL: <https://www.icana.ir/En/News/461843/Iran-Parl-approves-outlines-of-strategic-action-plan-to-counter-sanctions>

Iran nuclear crisis: Law aims to boost enrichment and block inspectors. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55168112>

Fitzpatrick, M. 2020. "Assassinating a scientist to kill the Iran deal", *The International Institute for Strategic Studies*. URL: <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2020/11/assassinating-a-scientist-to-kill-the-iran-deal>

Iran nuclear deal: Why do the limits on uranium enrichment matter? 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48776695>

Davenport, Kelsey, Kimball, Daryl G., Thielmann, Greg. 2013. "Cliff Notes on the May 2013 IAEA Report on Iran", *Arms Control Today*. URL: <https://www.armscontrol.org/blog/2013-05-22/cliff-notes-may-2013-iaea-report-iran>

Abueish, T. 2021. "Iran is capable of increasing uranium enrichment to 60 pct: Spokesman", *Al Arabiya English*. URL: <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2021/01/06/Iran-nuclear-deal-Iran-capable-of-increasing-uranium-enrichment-to-60-pct-Spokesman>

Davidovich, J. 2013. "New report says Iran can have nuclear bomb in a month", *Times of Israel*. URL: <https://www.timesofisrael.com/new-report-says-iran-can-have-nuclear-bomb-in-a-month/>

Eisenstadt, M., Khalaji, M. 2011. *Nuclear Fatwa. Religion and Politics in Iran's Proliferation Strategy*. Washington, DC: The Washington Institute for Near East Policy.

Davenport, K. 2020. "Biden Victory May Save Iran Nuclear Deal", *Arms Control Today*. URL: <https://www.armscontrol.org/act/2020-12/news/biden-victory-may-save-iran-nuclear-deal>

Iran vows no nuclear concessions. 2008. *BBC News*. URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7520854.stm

Fisher, M. 2010. "Why Russia and China Joined on Iran Sanctions", *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2010/05/why-russia-and-china-joined-on-iran-sanctions/56905/>

Ядерная программа Ирана и интересы России. Обзор новостей. 2020. *ПИР-Центр*. URL: <http://www.pircenter.org/pages/1156-2761062>

Joe Biden: There's a smarter way to be tough on Iran. 2020. *CNN News*. URL: <https://edition.cnn.com/2020/09/13/opinions/smarter-way-to-be-tough-on-iran-joe-biden/index.html>

Iran's Rouhani says return to nuclear deal 'just needs a signature'. 2020. *Middle East Eye*. URL: <https://www.middleeasteye.net/news/iran-rouhani-nuclear-deal-return-signature>

REFERENCES

Joint Comprehensive Plan of Action. Vienna, 14 July 2015. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122460/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security

Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/INF/2020/16. 17 November 2020. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/20/11/govinf2020-16.pdf>

Geranmayeh, E. 2020. *Reviving the revolutionaries: How Trump's maximum pressure is shifting Iran's domestic politics*. Brussels: European Council on Foreign Relations.

State of play of EU-Iran relations and the future of the JCPOA. 2020. European Parliament. DOI: 10.2861/292104

Sinovets, P., Gergieva, V. 2019. "The EU and the Iranian Nuclear Programme: Is Venus Weaker Than Mars?" *UA: Ukraine Analytica* 4 (18): 14 – 20.

Iran nuclear deal: Trump announces US withdrawal. 2018. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-44044350>

Nuclear Posture Review. 2018. Office of the Secretary of Defense. URL: <https://media.defense.gov/2018/feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-nuclear-posture-review-final-report.pdf>

Pompeo, M.R. "Secretary of State. After the Deal: A New Iran Strategy. Speech", 2018. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

Dunaeva, E.V., Mamedova, N. M., Sazhin, V. I. 2019. "A year after US withdrawal from the nuclear deal (the new risks for Iran)", *Eastern analytics* 1: 76-90 (in Russian).

Shugerman, E. 2017. "EU condemns Donald Trump's decision to decertify Iran nuclear deal", *Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/iran-nuclear-deal-trump-eu-federica-mogherini-netanyahu-israel-a7999556.html>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2019/21. 31 May 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/06/gov2019-21.pdf>

INSTEX: Europe sets up transactions channel with Iran. 2019. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/instex-europe-sets-up-transactions-channel-with-iran/a-47303580>

EU-Iran Instex trade channel remains pipe dream. 2020. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/eu-iran-instex-trade-channel-remains-pipe-dream/a-52168576>

Wintour, P. 2019. "Iran announces partial withdrawal from nuclear deal", *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2019/may/07/iran-to-announces-partial-withdrawal-from-nuclear-deal>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/INF/2019/8. 1 July 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/07/govinf2019-8.pdf>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2019/32. 30 August 2019. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/19/09/gov2019-32.pdf>

Qasem Soleimani: US kills top Iranian general in Baghdad air strike. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50979463>

Safi, M., Holmes, O., Abdul-Ahad, G. 2020. "Iran launches missiles at Iraq airbases hosting US and coalition troops", *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/08/sulei-mani-assassination-two-us-airbases-in-iraq-hit-by-missiles-in-retaliation>

Haltiwanger, J. 2020. "Iran is withdrawing from the 2015 nuclear deal after Trump ordered deadly strike on its top general", *Business Insider*. URL: <https://www.businessinsider.com/iran-fully-withdrawing-2015-nuclear-deal-amid-tensions-with-us-2020-1>

Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council resolution 2231 (2015). Report by the Director General. IAEA Board of Governors. GOV/2020/51. 11 November 2020. URL: <https://www.iaea.org/sites/default/files/20/11/gov2020-51.pdf>

Murphy, F. 2020. "Explainer: How close is Iran to producing a nuclear bomb?" *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-explainer/explainer-how-close-is-iran-to-producing-a-nuclear-bomb-idUSKBN2880NU>

Trump 'asked for options on strike on Iran nuclear site'. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-54972269>

Saikal, A. 2020. "Is Trump trigger-happy towards Iran?" *The Australian Strategic Policy Institute*. URL: <https://www.aspi.org.au/is-trump-trigger-happy-towards-iran/>

Sazhin, V. 2020. "Will the 'bombs' explode that were put by Trump on Biden's way to Iran?", *International Affairs*. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/28370> (in Russian).

Iran Parl. approves outlines of strategic action plan to counter sanctions. 2020. *Islamic Consultative Assembly News Agency*. URL: <https://www.icana.ir/En/News/461843/Iran-Parl-approves-outlines-of-strategic-action-plan-to-counter-sanctions>

Iran nuclear crisis: Law aims to boost enrichment and block inspectors. 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55168112>

Fitzpatrick, M. 2020. "Assassinating a scientist to kill the Iran deal", *The International Institute for Strategic Studies*. URL: <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2020/11/assassinating-a-scientist-to-kill-the-iran-deal>

Iran nuclear deal: Why do the limits on uranium enrichment matter? 2020. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48776695>

Davenport, Kelsey, Kimball, Daryl G., Thielmann, Greg. 2013. "Cliff Notes on the May 2013 IAEA Report on Iran", *Arms Control Today*. URL: <https://www.armscontrol.org/blog/2013-05-22/cliff-notes-may-2013-iaea-report-iran>

Abueish, T. 2021. "Iran is capable of increasing uranium enrichment to 60 pct: Spokesman", *Al Arabiya English*. URL: <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2021/01/06/Iran-nuclear-deal-Iran-capable-of-increasing-uranium-enrichment-to-60-pct-Spokesman>

Davidovich, J. 2013. "New report says Iran can have nuclear bomb in a month", *Times of Israel*. URL: <https://www.timesofisrael.com/new-report-says-iran-can-have-nuclear-bomb-in-a-month/>

Eisenstadt, M., Khalaji, M. 2011. *Nuclear Fatwa. Religion and Politics in Iran's Proliferation Strategy*. Washington, DC: The Washington Institute for Near East Policy.

Davenport, K. 2020. "Biden Victory May Save Iran Nuclear Deal", *Arms Control Today*. URL: <https://www.armscontrol.org/act/2020-12/news/biden-victory-may-save-iran-nuclear-deal>

Iran vows no nuclear concessions. 2008. *BBC News*. URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7520854.stm

Fisher, M. 2010. "Why Russia and China Joined on Iran Sanctions", *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2010/05/why-russia-and-china-joined-on-iran-sanctions/56905/>

Iran's nuclear program and Russian interests. News Review. 2020. *PIR Center*. URL: <http://www.pircenter.org/pages/1156-2761062> (in Russian).

Joe Biden: There's a smarter way to be tough on Iran. 2020. *CNN News*. URL: <https://edition.cnn.com/2020/09/13/opinions/smarter-way-to-be-tough-on-iran-joe-biden/index.html>

Iran's Rouhani says return to nuclear deal 'just needs a signature'. 2020. *Middle East Eye*. URL: <https://www.middleeasteye.net/news/iran-rouhani-nuclear-deal-return-signature>